

'De keuzes die Nederland vandaag maakt bepalen onze positie in de digitale machtsverhoudingen van morgen'

Heeft Nederland een AI-giga-factory met een rekenkracht van meer dan 100.000 AI-chips en een IT-capaciteit tot 750 megawatt nodig? Dit plan van de Nederlandse datacenterontwikkelaar Volt en energiebedrijf Eneco in de Rotterdamse haven roept zowel bewondering als weerstand op. Volgens HCSS en Peter Wennink levert het ons land de gewenste digitale soevereiniteit op. Het kabinet noemt het project echter te duur en overbodig.

Het projectvoorstel van Volt Datacenters en Eneco is bepaald geen losse flodder. Het consortium is al met het Havenbedrijf Rotterdam, Rotterdam en provincie Zuid-Holland in gesprek over de beoogde locatie, energie en randvoorwaarden. Ook is het project ingediend bij de Europese Commissie. Eneco bouwt een windpark op zee voor de duurzame stroomvoorziening en re-

gelt de netaansluiting. Als techpartner is het Amerikaanse Nvidia aangewezen, producent van de benodigde geavanceerde AI-chips. De AI-gigafabriek kost volgens Volt in de eerste fase ongeveer 7,5 miljard euro: 2,5 miljard euro voor het datacentergebouw en 5 miljard voor de energie-infrastructuur en AI-hardware. De totale investering om tot de maximale capaciteit van ruim 100.000 AI-chips en 750 megawatt te komen, is echter 22,5 miljard euro.

De AI-gigafabriek heeft invloedrijke voorstanders. Voormalig ASML-topman Peter Wennink adviseerde het kabinet in zijn rapport van eind 2025 expliciet om het miljardenproject te steunen. 'De AI-Gigafabriek versterkt de digitale soevereiniteit en economische weerbaarheid van Nederland en de EU door strategische AI-rekenkracht op eigen bodem te realiseren. Het project versnelt innovatie in cruciale sectoren, creëert duizenden banen, versterkt kennis- en talentecosystemen, stimuleert wind-op-zee-parkinvesteringen en positioneert Rotterdam als tweede

ationale digitale infrastructuurhub naast Amsterdam.' Vanwege de projectlocatie nabij de aanlanding van wind-op-zee-stroom zal de fabriek geen negatief effect op netcongestie hebben. Ook de Europese Commissie is voor. Brussel stelt zelfs 20 miljard euro ter beschikking voor de bouw van vijf AI-gigafabrieken in de Europese Unie. De potentieel belangrijkste steunpilaar is echter het huidige kabinet. Want om voor de Europese miljardensubsidie in aanmerking te komen, moet ook het betrokken land zich er financieel aan committeren.

Njet van kabinet

Het Nederlandse antwoord volgt op 31 maart van Willemijn Aerdts, D66-staatssecretaris van Digitale Economie en Soevereiniteit. 'Het kabinet constateert dat binnen de huidige begroting geen ruimte bestaat voor het aangaan van de vereiste financiële verplichtingen ten behoeve van de aanbesteding van grootschalige reken capaciteit bij een AI-gigafabriek. Hierdoor kan nu geen publieke reken-

capaciteit worden aanbesteed. Het kabinet is, in lijn met het rapport-Wennink, voorstander van AI-gigafabrieken, die volledig door de markt worden gefinancierd, waarbij voor het kabinet een taak ligt om de randvoorwaarden daarvoor te versterken. Het kabinet investeert al 71 miljoen euro in een AI-fabriek in Groningen, met een totaal van ruim 200 miljoen vanuit een samenwerking met regio Groningen en Noord-Drenthe en de Europese Commissie. Het kabinet kiest daarmee voor een flexibele en duurzame doorontwikkeling van AI-infrastructuur, die meegroeit met de marktvraag', schrijft ze in een Kamerbrief.

Het miljardenproject van Volt en Eneco is daarin niet nodig, stelt ze op grond van een Ecorys-onderzoek in opdracht van het ministerie van Economische Zaken. 'Een grootschalige en centrale AI-gigafabriek is met name relevant voor het trainen van de meest geavanceerde AI-modellen. Maar voor veel toepassingen, met name het draaien van reeds getrainde AI-modellen, volstaan kleinere rekenfaciliteiten. Het rapport van Ecorys wijst daarnaast op verschillende onzekerheden. Zo vraagt een AI-gigafabriek om zeer omvangrijke investeringen en is het onzeker in hoeverre Nederlandse partijen op korte termijn zelfstandig zeer geavanceerde AI-modellen zullen ontwikkelen die dergelijke reken capaciteit vereisen.'

'Wij gaan door'

Volt-ceo Han de Groot spreekt begin april van een gemiste kans voor Nederland. Landen als Frankrijk en Duitsland zien volgens hem wel de noodzaak in van strategische investeringen in AI-rekenkracht om hun digitale en economische positie te versterken. Zo heeft Duitsland onlangs voor ruim 800 miljoen euro aan rekenkracht ingekocht. Hij laat zich echter niet ontmoedigen. 'Wij gaan door,' zegt hij tegen landelijke media. 'De Europese route

is nu afgesloten, maar het plan staat. We hebben de locatie in beeld, de grid-connectie en een sterk consortium om een AI-rekencentrum te realiseren dat Nederland en Europa van rekenkracht kan voorzien.'

Half mei publiceert The Hague Center for Strategic Studies (HCSS) vervolgens een studie die haaks staat op de conclusie in het Ecorys-rapport. De bouw van een AI-gigafabriek in Nederland is juist hard nodig vanwege de cruciale bijdrage aan digitale autonomie, economische groei en nationale veiligheid, aldus HCSS in het onderzoek in opdracht van AI-gigafabriek-consortiumpartner Eneco. In de studie hamert HCSS vooral op het verminderen van de afhankelijkheid van Amerikaanse en Aziatische technologiebedrijven. 'De beschikbaarheid van grootschalige AI-rekenkracht is geen neutrale factor meer. Het raakt direct aan economische kracht, geopolitieke positie en nationale veiligheid. Een AI-Gigafabriek is geen doel op zich, maar een strategisch instrument', stelt hoofdauteur en strategisch analist bij HCSS Ron Stoop.

Machtsmonopolie

Die afhankelijkheid is volgens Stoop nu al te groot. 'Zonder duidelijke keuzes in eigendom en governance kan zo'n faciliteit bestaande afhankelijkheden juist verdiepen. Drie Amerikaanse hyperscalers - AWS, Microsoft Azure en Google Cloud - bezitten al 70 procent van de EU-markt. Voor AI is deze afhankelijkheid nog sterker: 85 procent van de Graphical Processing Units (GPUs, ofwel AI-chips) die nodig zijn voor AI zijn in bezit van Amerikaanse aanbieders. Wanneer een AI-gigafactory buiten Nederland staat, en zeker buiten de EU, bestaan er risico's op disruptie of economische dwang door derde landen. Staten kunnen exportrestricties, sancties of locatiegebonden gebruiksbeperkingen opleggen voor geavanceerde AI-chips, software of componenten.'

Amerikaanse restricties

Dit is volgens hem geen vergezocht scenario. 'De White House AI Action Plan bevat regels over het exportbeleid van krachtige AI-chips: deze zouden niet in de handen van 'risicolanden' mogen vallen. Verder werd er in het plan ook geopperd om locatie-verificatie voor geavanceerde AI-chips te verkennen. Dit zou betekenen dat deze chips op afstand gemonitord zouden kunnen worden. Mocht Nederland of een ander Europees land om welke reden dan ook als 'risicoland' bestempeld worden, kan dit grote gevolgen hebben voor het functioneren van een AI-gigafactory. Naast AI-chips zou dit mogelijk ook kunnen gebeuren voor onderhoudscontracten of vervangingsonderdelen. Hoewel deze maatregelen vanuit de VS vooral zijn genomen tegen niet-EU landen als China, Rusland en Iran, is het in de huidige diplomatieke realiteit niet uit te sluiten dat ook Europa op enig moment te maken krijgt met zulke restricties.'

Gerichte actie nodig

Volgens Stoop is snelheid nu cruciaal. 'De keuzes die Nederland vandaag maakt, bepalen onze positie in de digitale machtsverhoudingen van morgen. Dit vraagt om gerichte en samenhangende actie van beleidsmakers. Koppel publieke investeringen aan Europese leveranciers en beperk strategische afhankelijkheden. Reserveer een deel van de rekenkracht voor Nederlandse bedrijven en kennisinstellingen. Zet AI-capaciteit gericht in voor maatschappelijke opgaven zoals veiligheid, gezondheid en duurzaamheid. En werk structureel samen met netbeheerders en overheden om energie- en ruimte-impact te beheersen.' Of de argumenten van HCSS en de lobbykracht van Wennink en het consortium het kabinet op andere gedachten brengen, valt te betwijfelen. Volt-ceo De Groot is intussen hard op zoek naar private investeerders en wil uiterlijk 2028 met de bouw beginnen.